

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

ЗАТВЕРДЖЕНО

Факультет конструювання та дизайну

19 червня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Історія та філософія української
державності**

Галузі знань G «Інженерія, виробництво та будівництво»

Спеціальність G11 «Машинобудування (за спеціалізаціями)»

Освітня програма «Машинобудування»

Факультет конструювання та дизайну

Розробники: Білан С.О., професор кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, доктор історичних наук, професор
Чорноморденко Д.І. доцент кафедри філософії та міжнародної комунікації, кандидат філософських наук, доцент

Київ – 2025 р.

Опис навчальної дисципліни
«Історія та філософія української державності»

Освітня компонента «Історія та філософія української державності» є обов'язковою складовою ОПП «Машинобудування». Вона охоплює коло теоретичних і практичних проблем історії українських земель від найдавніших часів до сьогодення в контексті світової історії. Вивчення дисципліни сприяє процесу формування у студентів історичного мислення, уміння аналізувати й узагальнювати історичні події та явища, визначати їх суть, причинно-наслідкові зв'язки між ними, виділяти основне, об'єктивне і суб'єктивне, самостійно оцінювати і інтерпретувати історичний процес, робити правильні висновки з метою успішної розбудови своєї національної держави, усвідомлювати її роль і місце у світовій історії.

Вивчення філософії є важливим чинником духовного збагачення, інтелектуального розвитку, формування світоглядно-методологічної культури студентської молоді, усвідомлення ними свого місця і ролі в суспільстві; визначення ціннісних орієнтирів особистої та соціальної активності громадянина, розуміння проблеми людського буття і насамперед питань: хто є людина, як їй жити, на що орієнтуватися в нових умовах, як долати перешкоди на шляху до мети. Вивчення дисципліни пов'язане зі знаннями інших гуманітарних дисциплін, особливо з політологією, соціологією, історією України, тощо. Знання філософії є методологічною основою вивчення не тільки гуманітарних та суспільно-політичних, а й природничих та технічних дисциплін, зокрема питань пов'язаних з осмисленням феномену техніки та її ролі в сучасному суспільстві.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	бакалавр	
Спеціальність	G11 «Машинобудування (за спеціалізаціями)»	
Освітня програма	«Машинобудування»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	4	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	—	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Денна форма здобуття вищої освіти	Заочна форма здобуття вищої освіти
Рік підготовки	1 (2025/2026 н.р.)	1 (2025/2026 н.р.)
Семестр	1	1
Лекційні заняття	30 год.	4
Практичні, семінарські заняття	30 год.	8
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	60 год.	108
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	4 год.	-

1. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є послідовне вивчення державно-політичного, соціально-економічного, духовного, етнічного, культурного розвитку українського народу в контексті розвитку світової цивілізації з урахуванням профілю університету.

Завдання навчальної дисципліни:

- сформулювати у студентів цілісне уявлення про історичний розвиток українського народу на основі джерел та наукової літератури;
- закласти підвалини української свідомості;
- виховати фахівців, здатних аналізувати та використовувати історичний досвід у вирішенні актуальних проблем сучасної української державності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати основні теоретичні положення, важливі вузлові проблеми усіх тем програми, загальні закономірності історичного розвитку; складні та суперечливі явища, процеси в історії суспільно-політичного та культурного життя України у зв'язку із світовою цивілізацією; тенденції економічного розвитку України і, особливо, її агропромислового комплексу; добре орієнтуватись в історичних джерелах і новітній науковій літературі;

вміти синтезувати набуті знання у відповідне світосприйняття та високу політичну культуру; творчо застосовувати набуті знання з історії України у повсякденній діяльності, для орієнтації у суспільно-політичному житті, оцінювання суспільних явищ, подій; формувати власну наукову позицію щодо актуальних політичних проблем сьогодення; самостійно осмислювати закономірності історичного розвитку.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК)

ІК. Здатність особи розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК7. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК8. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК10. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК11. Здатність працювати в команді.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК14. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

фахові компетентності (ФК):

ФК1. Здатність застосовувати типові аналітичні методи та комп'ютерні програмні засоби для розв'язування інженерних завдань галузевого машинобудування, ефективні кількісні методи математики, фізики, інженерних наук, а також відповідне комп'ютерне програмне забезпечення для розв'язування інженерних задач галузевого машинобудування.

ФК4. Здатність втілювати інженерні розробки у галузевому машинобудуванні з урахуванням технічних, організаційних, правових, економічних та екологічних аспектів за усім життєвим циклом машини: від проектування, конструювання, експлуатації,

підтримання працездатності, діагностики та утилізації.

ФК6. Здатність оцінювати техніко-економічну ефективність типових систем та їхніх складників на основі застосовування аналітичних методів, аналізу аналогів та використання доступних даних.

ФК8. Здатність реалізовувати творчий та інноваційний потенціал у проектних розробках в сфері галузевого машинобудування.

ФК10. Здатність розробляти плани і проекти у сфері галузевого машинобудування за невизначених умов, спрямовані на досягнення мети з урахуванням наявних обмежень, розв'язувати складні задачі і практичні проблеми підвищення якості продукції та її контролювання.

програмні результати навчання (ПРН):

ПН2. Знання та розуміння механіки і машинобудування та перспектив їхнього розвитку.

ПН3. Знати і розуміти системи автоматичного керування об'єктами та процесами галузевого машинобудування, мати навички їх практичного використання.

ПН4. Здійснювати інженерні розрахунки для вирішення складних задач і практичних проблем у галузевому машинобудуванні.

ПН6. Відшукувати потрібну наукову і технічну інформацію в доступних джерелах, зокрема, іноземною мовою, аналізувати і оцінювати її.

ПН8. Розуміти відповідні методи та мати навички конструювання типових вузлів та механізмів відповідно до поставленого завдання.

ПН10. Розуміти проблеми охорони праці та правові аспекти інженерної діяльності у галузевому машинобудуванні, навички прогнозування соціальних й екологічних наслідків реалізації технічних завдань.

ПН12. Застосовувати засоби технічного контролю для оцінювання параметрів об'єктів і процесів у галузевому машинобудуванні.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Українська державність: витоки, форми, тенденції														
Тема 1. Вступ до курсу «Історія української державності». Генеза української державності в епоху середньовіччя: наукова полеміка	1	10	2	2			6	20		2				18
Тема 2. Латентний період українського державотворення: різноманітність і суперечливість трактувань. Українська національна боротьба (сер. XVII ст.). Козацько-гетьманська держава: проблеми наукового переосмислення	3	10	2	2			6	20	1	1				18

Тема 3. Відродження ідеї українського національного самовизначення та державності в ХІХ ст. Нові тенденції в суспільно-політичному житті України на початку ХХ ст.	5	10	2	2			6	20	1	1			18
Тема 1. Філософія Давнього світу. Формування філософських шкіл Сходу та Заходу	2	10	2	2			6			2			
Тема 2. Філософія Середньовіччя та Відродження. Філософія Нового часу та Просвітництва.	4	10	2	2			6		1	1			
Тема 3. Німецька класична філософія. Некласична філософія ХІХ-ХХІ ст.	6	10	2	2			6		1	1			
Разом за змістовим модулем 1		60	12	12			36	60	4	8			48
Змістовий модуль 2. На шляху до відродження державності (ХХ – поч. ХХІ ст.)													
Тема 4. Українська революція та альтернативи державотворення (1917-1921 рр.). Радянська форма державності в Україні в умовах тоталітаризму	7	8	2	2			4	8	1	1			6
Тема 5. Україна і друга світова війна: нова парадигма. Зміни в політичному житті України (др. пол. 40–80-х рр. ХХ ст.)	9	7	2	2			3	7		1			6
Тема 6. Особливості державотворчих процесів в незалежній Україні. Україна і світ: геополітичний фактор в історичній ретроспективі	11	8	4	4			-	8	1	1			6
Тема 7. Аграрний сектор економіки України: історія та сучасність	13	7	1	1			5	7		1			6
Тема 4. Українська філософія	8	8	2	2			4	8	1	1			6
Тема 5. Пізнавальна активність людини. Особливості наукового пізнання	10	7	2	2			3	7		1			6
Тема 6. Соціальна філософія: основні підходи до розуміння суспільства. Аксиологія: цінність буття та стратегії майбутнього	12	8	4	4			-	8	1	1			6
Тема 7. Філософське вчення про буття. Свідомість як	14	7	1	1			5	7		1			6

фундаментальна категорія філософії													
Разом за змістовим модулем 2		60	18	18			24	60	4	8			48
Усього годин		120	30	30			60	120	8	16			96

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до курсу «Історія української державності». Генеза української державності в епоху середньовіччя: наукова полеміка	2
2	Латентний період українського державотворення: різноманітність і суперечливість трактувань. Українська національна боротьба (сер. XVII ст.). Козацько-гетьманська держава: проблеми наукового переосмислення	2
3	Відродження ідеї українського національного самовизначення та державності в XIX ст. Нові тенденції в суспільно-політичному житті України на початку XX ст.	2
4	Філософія Давнього світу. Формування філософських шкіл Сходу та Заходу	2
5	Філософія Середньовіччя та Відродження. Філософія Нового часу та Просвітництва.	2
6	Німецька класична філософія. Некласична філософія XIX-XXI ст.	2
7	Українська революція та альтернативи державотворення (1917-1921 рр.). Радянська форма державності в Україні в умовах тоталітаризму	2
8	Україна і друга світова війна: нова парадигма. Зміни в політичному житті України (др. пол. 40–80-х рр. XX ст.)	2
9	Особливості державотворчих процесів в незалежній Україні. Україна і світ: геополітичний фактор в історичній ретроспективі	4
10	Аграрний сектор економіки України: історія та сучасність	1
11	Українська філософія	2
12	Пізнавальна активність людини. Особливості наукового пізнання	2
13	Соціальна філософія: основні підходи до розуміння суспільства. Аксіологія: цінність буття та стратегії майбутнього	4
14	Філософське вчення про буття. Свідомість як фундаментальна категорія філософії	1

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Державотворчі традиції на території України в стародавню добу: гіпотези та докази. Державотворчі традиції Княжої доби	2
2	Українські землі у складі іноземних держав XIV – I пол. XVII ст. Українська державність в II половині XVII ст.	2
3	Функціонування державних механізмів на українських землях у XVIII ст. Суспільно-політичний рух в Україні у XIX ст. Національно-демократичні сили в боротьбі за українську державність (поч. XX ст.)	2
4	Боротьба за відновлення державності українського народу (1917–1921 рр.). Суспільно-політичний розвиток українських земель у міжвоєнний період	2

5	Проблеми української державності в роки Другої світової війни. Суспільно-політичні трансформації в Україні (1945–1991 рр.)	2
6	Теорія та практика державного будівництва в умовах незалежності України. Українська держава на сучасному етапі	2
7	Розвиток аграрного сектору України в історичній ретроспективі	2
8	Філософія Давнього світу. Формування філософських шкіл Сходу та Заходу	2
9	Філософія Середньовіччя та Відродження. Філософія Нового часу та Просвітництва.	2
10	Німецька класична філософія. Некласична філософія XIX–XXI ст.	2
11	Українська філософія	2
12	Пізнавальна активність людини. Особливості наукового пізнання	2
13	Соціальна філософія: основні підходи до розуміння суспільства. Аксиологія: цінність буття та стратегії майбутнього	2
14	Філософське вчення про буття. Свідомість як фундаментальна категорія філософії	2

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Первісне суспільство і перші державні утворення на території України. Східні слов'яни. Зародження української державності. Київська Русь.	4
2	Галицько-Волинська держава – спадкоємиця Київської Русі. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав. Українські землі у складі Речі Посполитої (II пол. XVI ст. – I пол. XVII ст.).	4
3	Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ. Українська національна революція середини XVII ст. і становлення козацької державності. Наступ царизму на козацьку державність, правобережні та західноукраїнські землі під владою Польщі в другій половині XVII–XVIII ст.	4
4	Українські землі у складі Російської та Австрійської імперії (кін. XVIII – I пол. XIX ст.). Україна у другій половині XIX ст. Українське національне відродження. Український культурно-національний рух. Україна на початку XX ст. (1900 р. – лютий 1917 р.).	4
5	Українська національно-демократична революція 1917–1920 рр. Економічний та соціально-політичний стан України в 20–30-х роках XX ст.	4
6	Друга світова війна (1939–1945 рр.).	4
7	Україна в роки відбудови і подальшого розвитку народного господарства (1945–1950 рр.). Соціально-економічні та політичні процеси в Україні в другій половині 50-х – середині 80-х років. Поглиблення кризи тоталітаризму в СРСР і проголошення незалежності України (1985–1991 рр.).	4
8	Україна в умовах розбудови незалежності. Суть та основні напрями сучасної аграрної реформи.	4
9	Філософська пропедевтика.	3
10	Філософія Давнього світу. Філософія Середньовіччя та Відродження	3
11	Філософія Середньовіччя та Відродження	4
12	Філософія Нового часу та Просвітництва	4

13	Німецька класична філософія	4
14	Некласична філософія XIX-XXI ст.	4
15	Українська філософія	4
16	Філософське вчення про буття. Свідомість як фундаментальна категорія філософії	4
17	Свідомість як фундаментальна категорія філософії	4
18	Пізнавальна активність людини	4
19	Особливості наукового пізнання	4
20	Пізнавальна активність людини. Особливості наукового пізнання	4
21	Соціальна філософія та соціологія: основні підходи до розуміння суспільства	4
22	Філософська антропологія та філософія культури і цивілізації	4
23	Аксіологія: цінність буття та стратегії майбутнього	4
	Разом	90

6. Засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- тестування;
- захист творчих робіт;
- пірінгове оцінювання.

6. Методи навчання

- проблемне навчання;
- практико-орієнтоване навчання;
- кейс-метод;
- проєктне навчання;
- перевернутий клас;
- навчання через дослідження;
- навчальні дискусії та дебати;
- командна робота;
- гейміфікація.

7. Методи оцінювання

- екзамен;
- усне або письмове опитування;
- модульне тестування;
- командні проєкти;
- реферати, есе;
- презентації та виступи на наукових заходах
- інші види.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Українська державність: витоки, форми, тенденції		
Семінар 1. Державотворчі традиції на території України в стародавню добу: гіпотези та докази.	РН2. Знання та розуміння механіки і машинобудування та перспектив їхнього розвитку.	10

Державотворчі традиції Княжої доби	РН3. Знати і розуміти системи автоматичного керування об'єктами та процесами галузевого машинобудування, мати навички їх практичного використання.	
Семінар 2. Українські землі у складі іноземних держав XIV – I пол. XVII ст. Українська державність в II половині XVII ст.	РН4. Здійснювати інженерні розрахунки для вирішення складних задач і практичних проблем у галузевому машинобудуванні.	10
Семінар 3. Функціонування державних механізмів на українських землях у XVIII ст. Суспільно-політичний рух в Україні у XIX ст. Національно-демократичні сили в боротьбі за українську державність (поч. XX ст.)	РН6. Відшуковувати потрібну наукову і технічну інформацію в доступних джерелах, зокрема, іноземною мовою, аналізувати і оцінювати її.	10
Семінар 1. Філософія Давнього світу. Формування філософських шкіл Сходу та Заходу	РН8. Розуміти відповідні методи та мати навички конструювання типових вузлів та механізмів відповідно до поставленого завдання.	10
Семінар 2. Філософія Середньовіччя та Відродження. Філософія Нового часу та Просвітництва.	РН10. Розуміти проблеми охорони праці та правові аспекти інженерної діяльності у галузевому машинобудуванні, навички прогнозування соціальних й екологічних наслідків реалізації технічних завдань.	10
Семінар 3. Німецька класична філософія. Некласична філософія XIX-XXI ст.	РН12. Застосовувати засоби технічного контролю для оцінювання параметрів об'єктів і процесів у галузевому машинобудуванні.	10
Семінар 4. Українська філософія		30
Модульна контрольна робота 1.		
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. На шляху до відродження державності (XX – поч. XXI ст.)		
Семінар 4. Боротьба за відновлення державності українського народу (1917–1921 рр.). Суспільно-політичний розвиток українських земель у міжвоєнний період		10
Семінар 5. Проблеми української державності в роки Другої світової війни. Суспільно-політичні трансформації в Україні (1945–1991 рр.)		10
Семінар 6. Теорія та практика державного будівництва в умовах незалежності України. Українська держава на сучасному етапі		10
Семінар 7. Розвиток аграрного сектору України в історичній ретроспективі		10
Семінар 5. Пізнавальна активність людини. Особливості наукового пізнання		10
Семінар 6. Соціальна філософія:		10

основні підходи до розуміння суспільства. Аксіологія: цінність буття та стратегії майбутнього		
Семінар 7. Філософське вчення про буття. Свідомість як фундаментальна категорія філософії		10
Модульна контрольна робота 2.		30
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 \cdot 0,7 \leq 70$	
Екзамен/залік		30
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	
Курсовий проект/робота (за наявності)		100

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn – <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=644> , <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3918>);
- конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- підручники, навчальні посібники, практикуми;
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної форм здобуття вищої освіти.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Білан С.О., Любовець О.М., Стрілець В.В. та ін. Історія української державності.

Методичні рекомендації для студентів першого курсу денної форми навчання з усіх спеціальностей НУБіП України. Методичні рекомендації для студентів першого курсу денної форми навчання з усіх спеціальностей НУБіП України. Київ, 2023. 147 с.

2. Білан С.О., Кравченко Н.Б., Кропивко О.М. та ін. Історія української державності: Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів. Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів. Київ, 2023. 130 с.

«Історія»

1. Алексєєв С.В. Історія України: Короткий курс лекцій: [для студ. вузів усіх спец. та усіх форм навчання] / С. В. Алексєєв [и др.] ; Донбаська держ. машинобудівна академія. – Краматорськ: ДДМА, 2007. – 228 с.
2. Алексєєв Ю.М., Кульчицький С.В., Слюсаренко А.Г. Україна на зламі історичних епох (Державотворчий процес 1985-1999 рр.). – К.: ЕксОб, 2000. – 2095 с.
3. Аркас М.М. Історія України-Русі / Микола Аркас ; [упоряд., передм. Коваль Р. М.]. – Репр. вид. 1912 р. – Київ: Холодний Яр ; Кам'янець-Подільський: Медобори, 2013. – 424, [14] с.
4. Багалій Д.І. Історія Слобідської України. – Харків: Дельта, 1993. – 256 с.
5. Багацький В.В. Історія України: підручник / В. В. Багацький, Л. І. Кормич. – Вид. третє, доп. і переробл. – К.: Алерта, 2010. – 388 с.
6. Бадах Ю.Г. Історія України. Практикум: навч. посіб. / Ю. Г. Бадах ; Київ. нац. торгов.-екон. ун-т. – К.: Київ. нац. торгов.-екон. ун-т, 2011. – 408 с.
7. Баран В.Д., Козак Д.Н., Терпиловський Р.В. Походження слов'ян. – К.: Наук. думка, 1991. – 144 с.
8. Беретинський В. Військова організація основних українських державних формувань. – К., 1995. – 18 с.
9. Бойко Д. Селянство України у другій половині XVI – першій половині XVIII ст. – К.: Наук. думка, 1963. – 175 с.
10. Бойко О.Д. Історія України: підручник / О. Д. Бойко. – 5-те вид., допов. – Київ: Академвидав, 2014. – 717 с.
11. Борисова, О. В. Історія української державності : підручник : у 2 т. Т. 1 : Давні часи. Середньовіччя. Нова доба / О. В. Борисова, А. О. Климов ; МОН України ; Луганськ. нац. аграр. ун-т. – Київ : Кондор, 2018. – 344 с.
12. Борисова, О. В. Історія української державності : підручник : у 2 т. Т. 2 : 1917 - 2017 рр. / О. В. Борисова, А. О. Климов ; М-во освіти і науки України ; Луганськ. нац. аграр. ун-т. – Київ : Кондор, 2018. – 463 с.
13. Бороденко О.А. Історія України: тест. завдання / О. А. Бороденко. – К.: Вид. Паливода А. В., 2008. – 128 с.
14. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. – К.: Наук. думка, 1989. – 296 с.
15. Василенко Г. Велика Скіфія. – К.: Знання, 1991.
16. Відейко М. Трипільська цивілізація. – К.: Академперіодика, 2003. – 184 с.
17. Володарі гетьманської булави. – К.: Варта, 1995. – 560 с.
18. Гайдай Л.І. Історія України в особах, термінах, назвах і поняттях (від найдавніших часів до Хмельниччини): навч. посіб.-комент. / Л. І. Гайдай. – Луцьк: Вежа, 2000. – 435 с.
19. Гісем О.В. Історія України в таблицях / О. В. Гісем [и др.]. – Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2007. – 478 с.
20. Гісем О.В. Історія України: опорні схеми, таблиці, коментарі / О. В. Гісем, О. О. Мартинюк. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2009. – 488 с.
21. Голобуцький В. Запорозьке козацтво. – К.: Вища шк., 1994. – 539 с.
22. Грушевський М. Історія України-Руси. В 11 т., 12 кн. – К.: Наук. думка, 1991.
23. Грушевський М.С. Історія України з ілюстраціями і доповненнями / М. С.

- Грушевський ; [уклад.: Й. Й. Брояк, В. Ф. Верстюк ; пер. з рос.: Салівон К. Ф., Данилюка І. Г. ; авт. ст. В. К. Губарев]. – Донецьк: БАО, 2011. – 527 с.
24. Грушевський М.С. Історія України-Руси: геогр. та етніч. показч. / Михайло Грушевський ; [уклад.: І. Б. Сковичас, Н. В. Халак ; наук. ред. Я. Р. Дашкевич] ; Нац. акад. наук України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Канад. ін-т укр. студій Альберт. ун-ту, Центр дослідж. історії України ім. Петра Яцика. – Л.: [б. в.], 2010. – 467 с.
 25. Губіна С.Л. Історія України в таблицях і схемах: основ. події, іст. док., політ. лідери, іст. факти, першоджерела: [навч. посіб.] / [Губіна Світлана Леонідівна]. – Вид. 3-тє, допов. – Харків: Торсінг плюс, 2014. – 93, [3] с.
 26. Гудзь В. Історія України: підручник для студ. вищ. навч. закладів / В. Гудзь. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Слово, 2008. – 672 с.
 27. Гунчак Т. Україна: нариси політичної історії. Перша половина ХХ століття. – К.: Либідь, 1993. – 287 с.
 28. Добров П.В. Історія України: курс лекцій і структурно-логічні схеми / Добров П. В., Єсіп І. М. – [Донецьк]: [Вебер, Донец. філ.], [2009]. – 472 с.
 29. Довжук І.В. Історія України: імена, події, факти (ХХ століття): навч. посіб. / І. В. Довжук ; Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля. – Луганськ: Видавництво СНУ ім. В.Даля, 2002. – 231 с.
 30. Дорошко, М. Історія України : знакові події та особистості / Микола Дорошко. – Київ : ТОВ «ОСНОВА-ПРИНТ ПЛЮС», 2021. – 472 с.
 31. Єрмолаєв, В. М. Історія держави і права України : підручник / В. М. Єрмолаєв. – Харків : Право, 2021. – 472 с.
 32. Заруба В.М. Історія України (з найдавніших часів до сьогодення): навч. посіб. для абітурієнтів / В. М. Заруба, Р. Ю. Васковський ; Юридична академія МВС України. Кафедра теорії та історії держави і права. – Д.: Ліра ЛТД, 2005.
 33. Земерова Т.Ю. Історія України. Основні події історії України. Політичний, економічний і культурний розвиток. Хронологічна таблиця: [посібник] / Т. Ю. Земерова, І. М. Скирда. – Х.: Співак В. Л.: Весна, 2014. – 511 с.
 34. Іванова Л.Г., Іванченко Р.П. Громадівський рух 60-х рр. ХІХ ст. в Україні: проблеми, ідеологія. – К.: МІЛП, 1999. – 128 с.
 35. Іванченко, Р. П. Історія без міфів : бесіди з історії української державності : навч. посіб. для ВНЗ / Раїса Іванченко. – Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, [2014]. – 624 с.
 36. Ісаєвич Я.Д., Братства та їх роль у розвитку української культури ХVІ – ХVІІІ ст. – К.: Наук. думка, 1996. – 251 с.
 37. Історія України в особах ІХ – ХVІІІ ст. – К.: Україна, 1993. – 396 с.
 38. Історія України в особах ХІХ–ХХ ст. – К.: Україна, 1995. – 479 с.
 39. Історія України в особах. Козаччина: [нариси] / [Горобець В. М. та ін.]. – К.: Україна, 2013. – 301 с.
 40. Історія України від давнини до сучасності: навч. посіб. / Департамент освіти і науки Львів. облдержадмін., Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, КЗ ЛОР «Львів. обл. Мала акад. наук учнів. молоді» ; [уклад.]: Зоя Баран, Надія Кокотко, Роман Тарнавський. – Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 102 с.
 41. Історія України з найдавніших часів до наших днів: практикум для студ. неспец. ф-тів: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / упоряд. С.В. Герегова [та ін.] ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. – 2-е вид., доп. – Чернівці: Наші книги, 2007. – 264 с.
 42. Історія України та її державності: курс лекцій: навч. посіб. для студ. і викладачів вищих навч. закл. / Л. Є. Дещинський [та ін.] ; наук. ред. Л. Є. Дещинський ; Національний ун-т «Львівська політехніка». – Вид. 5-те, перероб. і допов. – Л.: [б.в.], 2009. – 474 с.

43. Історія України у питаннях та відповідях: навч. посіб. з підготов. до модул. контролю знань студ. неіст. фаху / В. І. Масальський [та ін.]. – Донецьк: Донеччина, 2009. – 399 с.
44. Історія України. Джерельний літопис / за ред. В. І. Червінського та М.І. Обушного ; [упоряд.: В. І. Червінський та ін.]. – 2-ге вид., випр. й допов. – К.: КВІЦ, 2012. – 831 с.
45. Історія України. Комплексний довідник + профільний рівень / [уклад.: Воропаєва В. В. та ін.]. – Видю 5-те, допов. та перероб. – Харків: Весна: Співак В. Л., 2014. – 703 с.
46. Історія України: довідник / упоряд.: С. Крупчан [та ін.]. – 5-те вид., перероб. і доп. – К.: Казка, 2010. – 736 с.
47. Історія України: курс лекцій / [В. М. Щербатюк та ін.] ; за ред. д-ра іст. наук В. М. Щербатюка ; Нац. акад. внутр. справ. – Київ: Фенікс, 2014. – 375 с.
48. Історія України: навч. посібник / М. В. Борисенко [та ін.]. – К.: Ніка-Центр, 2007. – 184 с.
49. Історія України: підручник / Г.Д. Казьмирчук [та ін.] ; наук. ред. Г.Д. Казьмирчук ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2-ге вид., випр. і допов. – К.: Логос, 2010. – 648 с.
50. Історія українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатович, З. Стефанов, О. Думін, С. Шрамченко. У 3-х Ч. – Львів: Видання Івана Тиктора, 1993. – Ч. 1. – 288 с.
51. Історія українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатович, З. Стефанов, О. Думін, С. Шрамченко. У 3-х Ч. – Львів: Видання Івана Тиктора, 1993. – Ч. 2, 3. – 575 с.
52. Каденюк О.С. Історія України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Каденюк О. С. – К.: Кондор, 2008. – 407 с.
53. Казьмирчук М.Г. Історія України: підруч. для вищ. навч. закл. / М. Г. Казьмирчук ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Кафедра української історії та етнополітики. – К.: Видавець Цимбаленко Є.С., 2009. – 184 с.
54. Кармалюк С.П. Історія України: хрестоматія для студ. вищ. закл. освіти, неіст. спец. / С. П. Кармалюк, М. М. Сайко. – Чернівці: Технодрук, 2009. – 464 с.
55. Касьянов Г., Даниленко В. Сталінізм і українська інтелігенція. – К.: Либідь, 1991. – 342 с.
56. Комова О.С. Історія України: тематичні текстові завдання / О. С. Комова, І. М. Лебедєва. – К.: Країна мрій, 2008. – 200 с.
57. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. – Львів: Наукове товариство імені Т. Шевченка, 1993. – 659 с.
58. Коцур В. П. Історія України в датах / В. П. Коцур [и др.]. – Переяслав-Хмельницький ; Чернівці: Книги-XXI, 2007. – 144 с.
59. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство. – К.: Наук. думка, 1984. – 174 с.
60. Кузнець Т.В. Історія України XIX століття: навч. посіб. / Кузнець Т.В. – Умань: [Жовтий], 2011. – 354 с.
61. Куліш А. Голодомор 1921-1923 рр. в Руси-Україні як продовження етнічної війни 1917-1921 рр. – Харків: Просвіта, 2003. – 121 с.
62. Лазарович М.В. Історія України: навч. посіб. / М. В. Лазарович. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К.: Знання, 2011. – 686 с.
63. Липинський В. Релігія і церква в історії України. – Львів: Рада, 1995. – 96 с.
64. Литвин В.М. Історія України: підручник / Володимир Литвин ; [відп. ред. В. А. Смолій] ; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. – К.: Наукова думка, 2013. – 989 с.
65. Лукашевич Л.М. Україна: історико-економічний огляд. Монографія. – К.: МАУП, 1997. – 208 с.
66. Малик Я., Вол Б., Чуприна В. Історія української державності. – Львів: Світ, 1995. – 246 с.
67. Мицик Ю. Джерела з історії національно-визвольної війни українського народу середини XVII століття. – Дніпропетровськ: Дніпро, 1996. – 262 с.

68. Мицик Ю.А. Історія України: навч. посіб. / Юрій Мицик, Олег Бажан. – Київ: Кліо, 2015. – 677 с.
69. Нартов В. В. Історія України з давніх-давен до сьогодення / В. В. Нартов. – Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2007. – 352 с.
70. Олійник С.В. Історія України: конспект лекцій для студ. неіст. ф-тів вищ. навч. закл. України / С. В. Олійник, С. А. Сидорук ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський: Абетка: Сисин О. В., 2012. – 171 с.
71. Офіцинський, Р. А. Історія УПА / Роман Офіцинський ; [худ.-оформ. Є. В. Вдовиченко]. – Харків : Орбіта, 2021. – 127 с.
72. Павко А.І. Політичні партії, організації в Україні: кінець ХІХ – початок ХХ століття; зародження, еволюція, діяльність, історична доля. – К.: Знання, 2001. – 112 с.
73. Палій О.А. Історія України: [посібник] / Олександр Палій. – Вид. 2-ге, допов. – Київ: К.І.С., 2015. – 594 с.
74. Пасічник М. С. Історія України та її державності: конспект лекцій / М.С. Пасічник, С. М. Пасічник, О. М. Васишин ; Укр. акад. друкарства. – Вид. 2-ге, допов. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2011. – 759 с.
75. Петров В. Походження українського народу. – К.: Фенікс, 1992. – 192 с.
76. Подільський М.М. Історія України 1990–2012 рр. (Руїна – чи не втрачена надія) / Мирослав Подільський. – К.: Сталь, 2013. – 312 с.
77. Полонська-Василенко Н. Історія України. У 2-х т. – Т. 1. – 675 с.; Т. 2. – 608 с. – К.: Либідь, 1995.
78. Полянський О.А. Історія України: навч. посіб. для семінар. занять / Олег Полянський, Руслана Труба. – Л.: ЛДУФК, 2011. – 467 с.
79. Полянський О.А. Історія України: проблеми методології та методики / Олег Полянський ; [уклад. Р. І. Труба]. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2012. – 127 с.
80. Пониपालяк, А. Останній командир УПА. Життя і боротьба Василя Кука / Аліна Пониपालяк. – Київ : Наш формат, 2021. – 256 с.
81. Посівнич, М. Життя і діяльність Степана Бандери : документи і матеріали / ред. і упоряд. М. Посівнич ; МБУ «Центр Національного Відродження» ; Координаційна рада вшанування пам'яті лицарів ОУН і УПА. – Тернопіль : Астон, 2018. – 642 с.
82. Реєнт О. П.. Історія України у схемах і таблицях: навч. посіб. для вузів і шкіл / О. П. Реєнт, В. М. Шевченко. – К.: Інститут історії України НАН України, 2005. – 162 с.
83. Реєнт О. Павло Скоропадський. – К.: Альтернативи, 2003. – 304 с.
84. Реформування земельних відносин в умовах переходу до ринкової економіки: 36. наук. статей. – Тернопіль: Терноп. акад. народ. господар., Ін-т аграр. бізнесу, 1997. – Вип. 2. – 52 с.
85. Рибак І.В. Історія України у проблемному викладі, в особах, термінах, назвах і поняттях: навч. посібник-коментар для студ. вищих навч. закл. / І.В. Рибак, А. Ю. Матвеев. – 2. вид., доп. – Хмельницький: ТОВ НВП «Евріка», 2004. – 200 с.
86. Солдатенков В.Ф. Українська революція: концепція та історіографія (1918-1920 рр.). – К.: Просвіта, 1999. – 508 с.
87. Стьопін А.О. Історія України. Конспект лекцій: навч. посіб. / А.О. Стьопін. – О.: Астропринт, 2007. – 160 с.
88. Сулько В. С. Історія України: навч. посіб. / В. С. Сулько ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Каф. історії України. – Рівне: О. Зень [вид.], 2011. – 543 с.
89. Толочко П.П. Київська Русь. – К.: Абрис, 1996. – 360 с.
90. Трубайчук А. Друга світова війна. – К.: Наук. думка, 1995. – 192 с.
91. Чуткий А. І. Історія України: навчальний посібник: у 2 кн. / А. І. Чуткий. – Кн. 1: Давня та нова історія України. – Ніжин: Видавництво НДУ, 2007. – 311 с.
92. Чуткий А. І. Історія України: навчальний посібник: у 2 кн. / А. І. Чуткий. – Кн. 2: Новітня історія України. – Ніжин: Видавництво НДУ, 2007. – 239 с.
93. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. – У 3-х томах. – Т. 1. – К.: Наукова

- думка, 1990. – 592 с.
94. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. – У 3-х томах. – Т. 2. – К.: Наукова думка, 1990. – 560 с.
 95. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. – У 3-х томах. – Т. 3. – К.: Наукова думка, 1993. – 560 с.
 96. www.litopys.org.ua Ізборник
 97. www.history.org.ua Інститут історії України НАН України
 98. www.nbuv.gov.ua Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
 99. <https://www.iananu.org.ua/> Інститут археології НАН України
 100. <https://web.archive.org/web> Указ Президента України №423/2021 «Про День Української Державності»
 101. <https://uk.wikipedia.org/wiki> День Української Державності
 102. <https://www.youtube.com/watch?v=AaRbgs8CeZ0> Святкування Дня Української Державності у День Хрещення Київської Русі
 103. <http://www.golos.com.ua/article/314085> Українська державність: поняття, основні ознаки, символи, атрибути, витоки та етапи становлення
 104. <https://mltk.co.ua/stanovlennia-ukrains-koi-derzhavnosti/> Становлення української державності
 105. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society> Українська державність: чому і як треба відповідати Путіну
 106. <https://burshtyn-rada.if.gov.ua> Історична довідка про етапи українського державотворення
 107. <https://armyinform.com.ua> Заснування держави Україна Великим князем і гетьманом Богданом Хмельницьким
 108. <https://www.radiosvoboda.org/a/30548065.html> Період княжої України-Русі. Чию історію популяризує заповідник «Софія Київська»?
 109. https://mtt.in.ua/ist-ukr_1991-2010_derzhavotvorchy-protsey/ Початок державотворчих процесів у незалежній Україні
 110. <https://uahistory.co/book/ukrznz/165.html> Державотворчі процеси в Україні в умовах незалежності
 111. <https://vlp.com.ua/node/4098> Історія України та її державності. Курс лекцій
 112. <https://www.radiosvoboda.org> 30 подій, що сформували і зміцнили Незалежність України
 113. <https://nv.ua/ukr/project/istoria-100-vydayushchikhsya-l-40004783.html> 100 видатних особистостей в історії України
 114. https://pidru4niki.com/1348010443231/pravo/derzhavnist_kiyivskoyi_rusi Формування державності у східних слов'ян. Виникнення Давньоруської держави
 115. <http://litopys.org.ua/pivtorak/pivt06.htm> Київська Русь – ранньоукраїнська держава
 116. http://history.org.ua/LiberUA/Book/kn_sl/1.pdf Виникнення й еволюція державності
 117. https://arm.naiu.kiev.ua/books/history/material/navmat/tema_1/lekcia.html Україна від найдавніших часів до другої половини XVII ст.
 118. <https://armyinform.com.ua> Як московія привласнила собі історію Київської Русі
 119. <https://dyvys.info/2022/05/07/chomu-ruski-ne-rosiyany-a-kyivska-rus-ne-rosiya/> Чому руські – не росіяни, а Київська Русь – не росія
 120. <https://localhistory.org.ua> Чому саме Україна – справжня спадкоємиця Руси
 121. <https://www.youtube.com/watch?v=Ox27K6CYjYA> Уроки історії: Історія української державності

«Філософія»

1. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія – К., 2006. 368 с.
2. Барулін В.С. Соціальна філософія. – К., 2003. 560 с.

3. Данилова Т.В., Сторожук С.В., Горбатюк Т.В. «Філософія». Навчально-методичний посібник для студентів НУБіП України денної форми навчання з усіх спеціальностей ОКР «Бакалавр». - К.: «Сотр&Сору компані», 2020.
4. Історія філософії: словник / за ред. В. І. Ярошовця. - Київ : Знання України, 2006. - 1200 с.
5. Культенко В.П., Гейко С.М., Горбатюк Т.В. та інші, Савицька І.М. К.: «Сотр&Сору компані», 2014. 112 с.
6. Культенко В.П., Супрун А.Г., Гейко С.М.К.: Вид. центр НУБіП України, 2019. 24 с.
7. Людина і довкілля: у 2 кн./Упорядн., автор вступних розділів, біогр. Довідок та коментарів В.С.Крисаченко. – К., 1995. 248 с.
8. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини: Навчальний посібник для студентів вузів. – К., 1995. 336 с.
9. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія: Посібник. - К.: Академвидав, 2007.
10. Сторожук С.В., Матвієнко І.С. Філософія: навчально-методичний посібник. – К.: Видавничий центр НУБіП України, 2019.
11. Сторожук С.В., Матвієнко І.С. Практикум з філософії. - К.: Видавничий центр НУБіП України, 2015. 80 с.
12. Федів Ю.О., Мозгова Н.Г. Історія української філософії. – К., 2011. 164 с.
13. Філософія. Навчально-методичний посібник для студентів НУБіП України стаціонарної форми навчання з усіх спеціальностей ОКР «Бакалавр». Савицька І.М.
14. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред. Л. В. Губерського; – Харків: Фоліо, 2013. - 510 с.
15. Філософський енциклопедичний словник. – К., 2002. 742 с.
16. Інституту філософії НАН України: веб-сайт. URL: <https://www.filosof.com.ua/> (дата звернення: 13.06.2023)
17. Електронний курс філософії веб-сайт. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/KPI/PHIL101/2016_T2/about (дата звернення: 13.06.2023)
18. Сайт Українського філософського фонду веб-сайт. URL: <http://www.filosof.com.ua/71inks.htm> (дата звернення: 13.06.2023)
19. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка веб-сайт. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html> (дата звернення: 13.06.2023)